

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ
КАФЕДРА ЕКОЛОГІЯ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету Управління
залізничним транспортом

Олег СТРЕЛКО

01 вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи ергономіки»

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень

галузь знань: 10 «Природничі науки»

спеціальність: 101 «Екологія»

освітньо-професійна програма:
«Екологія транспортної інфраструктури»

2022 - 2023 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Основи ергономіки» для студентів першого рівня вищої освіти «бакалавр», освітньо-професійної програми «Екологія транспортної інфраструктури» за спеціальністю 101 «Екологія». Київ: ДУІТ, 2022, 11с.

Розробник: к.і.н., доцент, доцент кафедри «Екологія та безпека життєдіяльності»
Любов СОЛОВЙОВА

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри «Екологія та безпека життєдіяльності».

Протокол від «30» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри екології
та безпеки життєдіяльності

Олег ПИЛИПЧУК

© Любов СОЛОВЙОВА, 2022 рік

© Любов СОЛОВЙОВА, 2022 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 10 «Природничі науки» спеціальність: 101 «Екологія» ОПП «Екологія транспортної інфраструктури»	Вибіркова
Модулів – 2		Рік підготовки:
Змістових модулів – 4		2-й
Загальна кількість годин – 150		Семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 5	Рівень вищої освіти: бакалавр	3-й
		Лекції
		30 год.
		Практичні
		15 год.
		Самостійна робота
		105 год.
		Індивідуальні завдання:
		-
		Вид контролю: залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить для денної форми навчання – 50 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи ергономіки» є вивчення закономірностей трудового процесу, ролі людських чинників у трудовій діяльності та підвищення ефективності виробництва при дотриманні умов безпеки праці. Також, «Основи ергономіки», включає вивчення конфліктних ситуацій, стресів на робочому місці, втоми і навантаження з урахуванням індивідуальних особливостей працівника.

2.2. У процесі вивчення курсу «Основи ергономіки» у студентів повинен сформуватися рівень знань та умінь щодо розробки та впровадження в виробництво ергономічних принципів і рекомендацій, вироблення єдиних стандартів і критеріїв трудової діяльності, та розуміння психологічних аспектів забезпечення трудової діяльності.

Зокрема, *студенти повинні знати:*

- основні поняття, принципи, концепції ергономіки; закономірності трудової діяльності людини в системі «людина-техніка-середовище» і визначення правил її організації;
- теоретичні основи оптимального багатофакторного синтезу систем «людина - техніка – середовище»
- психологічні закономірності організації процесу взаємодії людини і механізмів;

- психологічні особливості діяльності оператора, як організатора та учасника ефективного виробничого процесу.
- особливості підходів попередження можливих загроз життю і здоров'ю працюючих;

Студенти повинні уміти:

- застосовувати отримані знання з ергономіки для організації ефективної виробничої діяльності, для створення умов, що сприяють конструктивному формуванню особистості, її вдосконаленню;
- враховувати психологічні механізми і закономірності сприймання і переробки інформації різними суб'єктами виробничого процесу;
- орієнтуватися в сучасних підходах та технологіях організації виробничого середовища, формування умінь і навичок, з метою забезпечення ефективності виробництва та тривалого збереження оптимального ритму діяльності суб'єкта в умовах організації трудової діяльності;
- самостійно виконувати поставлене перед ним інженерне завдання в галузі забезпечення безпеки й поліпшення умов праці;
- оцінювати небезпеки робочого місця; проектувати й застосовувати засоби і методи забезпечення оптимальних умов праці;
- аналізувати психологічний бік діяльності оператора та допомагати йому оволодівати психологічними методами і прийомами самовдосконалення та саморегуляції.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Основні етапи розвитку ергономіки. Визначення та місце ергономіки в системі наукових дисциплін.

Тема 1. Історичні аспекти розвитку ергономіки.

Тема 2. Ергономіка як наукова дисципліна.

Тема 3. Методологічні основи ергономіки.

Тема 4. Визначення та характеристика методів ергономіки.

Змістовий модуль 2. Показники ергономічних властивостей.

Тема 5. Властивості ергономічних систем.

Тема 6. Надійність та ефективність ергатичних систем.

Тема 7. Особливості системи «людина-техніка-середовище».

Тема 8. Трудова діяльність людини в системі «людина-техніка-середовище».

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Функціональний та психологічний зміст трудової діяльності людини.

Тема 9. Інформаційні та пізнавальні процеси.

Тема 10. Процес відображення інформації.

Тема 11 Пам'ять, як складова пізнавальних процесів психіки особистості.

Змістовий модуль 4. Сутність, фактори та показники працездатності.

Тема 12. Функціональні стани.

Тема 13. Динаміка працездатності та втомлюваності.

Тема 14. Функціональні параметри предметно-просторового середовища.

Тема 15. Дослідження виробничого середовища в контексті взаємозв'язку ергономіки та охорони праці.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1. Концептуальні основи ергономіки.						
Змістовий модуль 1. Основні етапи розвитку ергономіки. Визначення та місце ергономіки в системі наукових дисциплін.						
Тема 1. Історичні аспекти розвитку ергономіки.	11	2	2			7
Тема 2. Ергономіка як наукова дисципліна.	9	2				7
Тема 3. Методологічні основи ергономіки.	11	2	2			7
Тема 4. Визначення та характеристика методів ергономіки.	9	2				7
Разом за змістовим модулем 1	40	8	4			28
Змістовий модуль 2. Показники ергономічних властивостей.						
Тема 5. Властивості ергономічних систем.	11	2	2			7
Тема 6. Надійність та ефективність ергатичних систем.	9	2				7
Тема 7. Особливості системи «людина-техніка-середовище».	11	2	2			7
Тема 8. Трудова діяльність людини в системі «людина-техніка-середовище».	9	2				7
Разом за змістовим модулем 2	40	8	4			28
Модуль 2. Ергономічна сутність трудової діяльності людини.						
Змістовий модуль 3. Функціональний та психологічний зміст трудової діяльності людини.						
Тема 9. Інформаційні та пізнавальні процеси.	9	2				7
Тема 10. Процес відображення інформації.	12	2	3			7
Тема 11. Пам'ять, як складова пізнавальних процесів психіки особистості.	9	2				7
Разом за змістовим модулем 3	30	6	3			21
Змістовий модуль 4. Сутність, фактори та показники працездатності.						
Тема 12. Функціональні стани.	11	2	2			7
Тема 13. Динаміка працездатності та втомлюваності.	9	2				7
Тема 14. Функціональні параметри предметно-просторового середовища.	11	2	2			7
Тема 15. Дослідження виробничого середовища в контексті взаємозв'язку ергономіки та охорони праці.	9	2				7
Разом за змістовим модулем 4	40	8	4			28
Усього годин	150	30	15			105

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
		Денна
1	Тема 1. Мета і завдання ергономіки як наукової дисципліни. Методологічна основа та показники ергономіки.	2
2	Тема 2. Основні методи ергономічних досліджень.	2
3	Тема 3. Аналіз та класифікація ергатичних систем	2
4	Тема 4. Класифікація людино-машинних систем. Етапи і процедури ергономічного проектування системи «людина-машина».	2
5	Тема 5. Процес проектування системи «людина – техніка – середовище» та визначення ергономічних вимог.	2
6	Тема 6. Психофізіологічний базис операторської діяльності. Характеристика процесу обробки інформації оператором.	2
7	Тема 7. Закономірності динаміки працездатності і проблематика втомлюваності.	2
8	Тема 8. Ергономіка робочого місця.	1
	Разом	15

6. Самостійна робота

Назва теми	Кількість годин
	Денна
Тема 1. Видатні Українські вчені, що займалися розвитком та науковими дослідженнями у галузі ергономіки.	5
Тема 2. Психологічні стани працівників та їх класифікація.	5
Тема 3. Значення людського фактору у системі «людина-машина-середовище». Вплив монотонності на динаміку роботи системи «людина - машина - середовище».	6
Тема 4. Поняття механіки тіла людини та параметри її опису.	5
Тема 5. Баланс положення тіла, як основа мінімізації енергетичних витрат людини.	5
Тема 6. Поняття ергономічного рівняння та його складові.	6
Тема 7. Принципи складання ергономічного рівняння робочого місця.	5
Тема 8. Методи профілактики втомленості людини у системі «людина-машина-середовище».	5
Тема 9. Підходи до визначення нейтральної пози для робочих місць різного типу.	5
Тема 10. Вільний рух та його значення у створенні ергономічного робочого місця.	5
Тема 11. Підхід до визначення часу відновлення сил для робочих місць різного типу.	5
Тема 12. Критерії вибору оптимальної робочої пози.	5
Тема 13. Методи та засоби визначення та вимірювання показників ергономічності робочого місця.	6
Тема 14. Принципи проектування робочих місць з оптимальними ергономічними параметрами.	5

Тема 15. Методологічні засоби ергономіки світоглядного характеру. Принципи взаємодії в системі «людина-машина». Системний підхід як основа ергономіки.	5
Тема 16. Принципи ергономічного аналізу трудової діяльності. Функціональний аналіз трудової діяльності. Особливості діяльності в системі «техніка – людина»: ручна праця, механізована праця, автоматизована праця.	6
Тема 17. Основні групи професій за ступеню механізації трудової діяльності.	5
Тема 18. Особливості сприймання, пам'яті та мислення в побудові рухових образів.	5
Тема 19. Аналіз санітарно-гігієнічних, психофізіологічних, естетичних, соціально-психологічних елементів.	5
Тема 20. «Ергономічність техніки», як конкретний прояв діяльнісного підходу в ергономіці. Основні ергономічні властивості – керованість, обслуговуваність, освоюваність, залюдненість.	6
Разом	105

Для самостійної роботи студентів запропоновані презентації, теми яких призначаються викладачем згідно з тематичним планом вивчення курсу.

Обсяг презентації 10-20 слайдів.

Презентація як форма дослідної, індивідуальної роботи студентів повинна повністю розкривати задану тему, містити обґрунтовані висновки.

Оцінюється якість виконання презентації, оригінальність мислення, наявність елементів дослідження.

Тематика презентацій

Тема 1. Предмет ергономіки, основні завдання ергономіки, технічні та людські фактори і фактори середовища, як об'єкт дослідження ергономіки.

Тема 2. Методологічні проблеми ергономіки.

Тема 3. Міжпредметні зв'язки ергономіки: соціологія, фізіологія праці, соціальна психологія, психогігієна, антропологія, психологія праці, інженерна психологія, педагогічна психологія, НОП, естетика, кібернетика.

Тема 4. Історичні передумови виникнення ергономіки: технічні, соціальні, економічні.

Тема 5. Основні організації, що проводили ергономічні дослідження та їх досягнення.

Тема 6. Загальна характеристика ергономічних досліджень. Аналітичні та експериментальні методи ергономіки.

Тема 7. Різновиди професії оператора. Оператор-технолог, оператор-маніпулятор, оператор-спостерігач (контролер), оператор-дослідник, оператор-керівник.

Тема 8. Структурний аналіз виконавської та пізнавальної діяльності.

Тема 9. Особливості сприймання, пам'яті та мислення в побудові рухових образів.

Тема 10. Сенсорна пам'ять та її функції. Іконічна пам'ять. Буферна пам'ять ідентифікації.

Тема 11. Інтуїція, як спосіб прийняття рішень та її основні ознаки. Образно-концептуальна модель (ОКМ) та основні стадії її формування.

Тема 12. Принципи ергономічного аналізу трудової діяльності. Функціональний аналіз трудової діяльності.

Тема 13. Особливості діяльності в системі «техніка – людина»: ручна праця, механізована праця, автоматизована праця.

Тема 14. Поняття ергономічно-комфортного оточуючого середовища.

Тема 15. Форми втоми і механізм її виникнення.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

№	Види діяльності	Кількість контрольних заходів	Результат (бал)
Модуль 1. Концептуальні основи ергономіки.			
1.	Опорний конспект лекцій з модулю 1	1	8
3	Практична робота № 1	1	1
3	Практична робота № 2	1	1
3	Практична робота № 3	1	1
3	Практична робота № 4	1	1
3	Практична робота № 5	1	1
7.	Виконання завдань самостійної роботи	1	5
8.	Тестовий модульний контроль № 1	1	2
Усього балів за модуль 1			20
Модуль 2. Оптимізація середовища системи «людина – машина»			
1.	Опорний конспект лекцій з модулю 2	1	7
2.	Практична робота № 6	1	1
3.	Практична робота № 7	1	1
4.	Практична робота № 8	1	1
5.	Виконання завдань самостійної роботи	1	5
6.	Тестовий модульний контроль № 2	1	5
Усього балів за модуль 2			20
Контрольна робота			40
Підсумковий рейтинговий бал			80
Залік			20
Всього			100

8. Критерії оцінювання модульного завдання

Завдання	Кількість балів
Питання 1	10
Питання 2	10
Разом	20

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«Відмінно» - А (90-100 балів) – виставляється студенту, який глибоко та міцно засвоїв матеріал, відмінно справляється з задачами та питаннями, показує знайомство з фаховою літературою, володіє різносторонніми навичками та прийомами виконання практичних завдань, вміє добре орієнтуватись у виробничих ситуаціях.

«Добре» - ВС (74-89 балів) – виставляється студенту, який твердо знає програмний матеріал, правильно застосовує теоретичні знання при рішенні практичних завдань, володіє необхідними навичками та прийомами їх виконання.

«Задовільно» - DE (64-73 балів) – виставляється студенту, який має знання тільки основного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, неправильне тлумачення окремих елементів завдання та відчуває труднощі при виконанні практичних завдань.

«Незадовільно» - FX (35-59 балів) – виставляється студенту, який дає необґрунтовані відповіді на запитання, допускає суттєві помилки у використанні понятійного апарату. Не простежується логічність та послідовність думки. Ф формулювання хаотичні та не усвідомлені.

«Незадовільно» - F (1-34 балів) – виставляється студенту, який не засвоїв зміст дисципліни, вміння та навички не набуті.

9. Методичне забезпечення

1. Соловйова Л.М. Основи ергономіки: конспект лекцій для студентів галузі знань 27 «Транспорт», спеціальності 275 «Транспортні технології (за видами)», освітньо-професійної програми «Транспортні технології (на залізничному транспорті)» та галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», освітньо-професійної програми «Екологія транспортної інфраструктури» денної та заочної форм навчання. – К.: ДУІТ, 2021. – 118 с.

2. Любов СОЛОВЙОВА, Олександра СОЛОВЙОВА, Олег СТРЕЛКО, Олена СОРОЧИНСЬКА Основи ергономіки: методичні рекомендації до виконання практичних занять для студентів галузі знань 27 «Транспорт», спеціальності 275 «Транспортні технології (за видами)», освітньо-професійної програми «Транспортні технології (на залізничному транспорті)» та галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», освітньо-професійної програми «Екологія транспортної інфраструктури» денної та заочної форм навчання. – К.: ДУІТ, 2022. – 76 с.

10. Рекомендована література

Базова

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Ергономіка: навчальний посібник / Сирота В.М., Волобуєва Т.В., Бондаренко А.Є. – Одеса: ОАДК ОНПУ, 2019. – 181 с.
2. Конспект лекцій. Ергономіка: для студентів, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Транспортні технології» / Т. В. Волобуєва, В. М. Сирота; Одеська державна академія будівництва та архітектури. – Одеса: ОДАБА, 2020. – 130 с.
3. Мигаль, Г. В. Стресостійкість оператора як передумова безпеки функціонування ергатичних систем / Г. В. Мигаль, О. Ф. Протасенко // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2017. – № 16. – С. 40-47.
4. Фалецька, Г. І. Конспект лекцій з дисципліни «Властивості ергономічних систем» для студентів першого курсу денної і заочної форм навчання спеціальності 275 – Транспортні технології (міський транспорт) / Г. І. Фалецька, І. А. Афанасьєва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 56 с.
5. Голінько В.І., Чеберячко С.І., Дерюгін О.В. Ергономічний аналіз умов праці. Навчальний посібник. Дніпро: Середняк Т.К., 2018. 200 с.
6. Гюлев Н. У. Особливості ергономіки та психофізіології в діяльності водія: навч. посіб. / Н. У. Гюлев. – Харків: ХНАМГ, 2012. – 185 с.
7. Організація праці (Теоретичні та науково-методичні основи курсу). Частина 1: навч. посібник / О.В. Редкін, В.Я. Чевганова. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 132 с.
8. Корольчук М.С. Психіологія діяльності / Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
9. Карпенко Г.В. Психологія праці та вибір професії. / Г.В.Карпенко. – Суми: Університетська книга, 2008. – 168с.
10. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підручник. 5-е вид. / За ред. М.П. Гандзюка. - К.: Каравела, 2011. - 384 с.
11. Ергономіка. Навчально-методичний посібник / Гервас Ольга Геннідіївна. – Умань: видавничо-поліграфічний центр «Візаві». - 2011. – 130с.
12. Пошивалов В. П. Оцінка працездатності складних ергатичних систем / В. П. Пошивалов, Ю. Ф. Данієв // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Технічні науки”. – 2009. – № 1(41). – С. 32–37.

Допоміжна

14. Терентьєв О. О. Ергономіка інформаційних технологій: навчальний посібник. К., 2020. 95 с.
15. Буров О. Ю. Ергономіка/людський чинник в інформатизації освіти. Педагогіка і психологія. 2019. № 2. С. 30–37.
16. Шевяков О. В. Ергономіка в системі психології праці: навч. посіб./ О. В. Шевяков. – Дніпропетровськ: ДГУ, 2007. – 157 с.
17. Прасолов, Є.Я. Підготовка інженерів до умов виникнення техногенних ризиків / Є. Я. Прасолов, С. А. Браженко / Східно-європейський журнал передових технологій, №3/11(63), Харків. – 2013, С. 34 – 37.
18. Абракітов В. Е. Конспект лекцій з дисципліни «Ергономіка робочих місць». ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 78 с.
19. Крюкова, І. Проблеми ергономіки. Економіка України. 2009. № 6. С. 2–29.
20. Сьомка С. В. Дизайн інтер'єру, меблів та обладнання. Київ, 2019. 400 с.

21. Бібліотека – світ нових можливостей. URL: <https://gb.Kr.Gov.Ua/projects/archive/13/show/83>
22. Олійниченко О.М., Капінус Л.В. Фізіологія та психологія праці: Конспект лекцій для студентів по спеціальності 6.030505 "Управління персоналом та економіка праці» галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» денної форми навчання. – К. : НУХТ, 2012. – 177 с.
23. Dul J., Bruder R., Buckle P. et al. A strategy for human factors/ergonomics: developing the discipline and profession // Ergonomics. – 2012. – Vol. 55, № 4. – P. 377–395.
24. Ткачук К. Н., Калда Г. С., Каштанов С. Ф., Полукаров О.І. та ін. Психологія праці та її безпеки: Навчальний посібник. – Хмельницький: 2011. – 135 с.

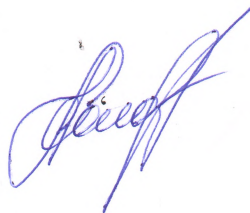
Інтернет-ресурси

25. <https://dsp.gov.ua/> - Офіційний сайт Держпраці України.
26. <http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
27. https://anatih.blogspot.com/p/blog-page_20.html
28. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
29. Ергономіка. URL: <https://zntu.Edu.Ua/ergonomika>

Адреси бібліотек

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського:
м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
2. Національна парламентська бібліотека України:
м. Київ, вул. М. Грушевського, 1
3. Державна науково-технічна бібліотека України:
м. Київ, вул. Горького, 180

Розробник

Любов СОЛОВЙОВА